

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА
ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ**

МАЛОФЕЙ ІРИНА ІВАНІВНА

**«ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗ ТА КОНТРОЛЬ ЗАПАСІВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА»
(на матеріалах ФГ «САД.М»)**

спеціальність 071 – «Облік і оподаткування»
освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

**АВТОРЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеню «магістр»**

Чернігів-2022

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Аналізуючи виклики сьогодення, без перебільшень можна стверджувати, що для успішного функціонування і розвитку підприємства, дуже важливим є раціональний та збалансований розподіл його запасів, а також їх ефективне використання. Актуальності темі кваліфікаційної роботи додає й постійне реформування вітчизняної системи бухгалтерського обліку через стрімку інтеграцію українських ринків в європейські та світові.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю виробничих запасів підприємства, розробка практичних рекомендацій щодо їх поліпшення, а також визначення напрямів вдосконалення ефективності діяльності ФГ «САД.М».

Завдання кваліфікаційної роботи:

- 1) з'ясувати теоретичну сутність видів та значення запасів у діяльності сільськогосподарських підприємств;
- 2) розглянути теоретичні основи організації обліку та контролю запасів на сільськогосподарських підприємствах;
- 3) дослідити систему нормативно-правового регулювання організації обліку та контролю на сільськогосподарських підприємствах України;
- 4) проаналізувати фінансово-економічну характеристику фермерського господарства «САД.М»;
- 5) розглянути характеристику організаційної роботи бухгалтерської служби сільськогосподарського підприємства;
- 6) розглянути особливості організації бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю на підприємстві;
- 7) дослідити процес організації обліку та внутрішнього контролю запасів фермерського господарства «САД.М»;
- 8) запропонувати шляхи удосконалення організації обліку запасів ФГ «САД.М»;
- 9) розробити заходи щодо удосконалення внутрішнього контролю запасів ФГ «САД.М»;
- 10) визначити стратегічні напрями розвитку підприємства та підвищення ефективності його діяльності.

Об'єктом дослідження є процес організації бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю виробничих запасів на підприємстві.

Предметом дослідження є теоретико-методичні, практичні та організаційні аспекти ведення обліку та контролю виробничих запасів ФГ «САД.М».

В роботі використовувались такі **методи** дослідження: синтезу та аналізу, індукції та дедукції, порівнянь, аналітичних та статистичних розрахунків, спостереження, табличний і графічний методи.

Інформаційна база дослідження. Дослідження проводились на підставі існуючих законодавчих, нормативних актів, що регламентують бухгалтерських облік в Україні, міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, робіт вітчизняних науковців, в яких розглядалися проблеми обліку та аудиту

виробничих запасів, методичних рекомендацій, звітної документації дослідного підприємства, статистичних даних. Предметом дослідження виступають теоретичні, методологічні та практичні особливості бухгалтерського обліку виробничих запасів, аналіз існуючої облікової політики підприємства щодо виробничих запасів. Аналіз проводився на підставі річної фінансової звітності ФГ «САД.М», його статуту, наказу про затвердження Положення про облікову політику.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження висвітлені у рамках участі у VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (м. Чернігів, 25 листопада 2022 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано тези доповіді:

1. Малофей І.І. Особливості організації обліку та контролю виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах. Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: VIII Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 25 листопада 2022 р.): тези доповідей. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2022. 138 с. С.23-24.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 80 сторінок. Основний текст наведено на 80 сторінках друкованого тексту. Робота має 17 таблиць, 13 рисунків, 4 додатки. Список використаних джерел складається з 79 найменувань, що подані на 8 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У Вступі розкрита актуальність теми кваліфікаційної роботи, встановлено мету та завдання, предмет та об'єкт, методи та інформаційна база дослідження, а також наведена структура роботи.

У першому розділі роботи «Теоретичні основи обліку та контролю запасів на сільськогосподарських підприємствах» розглянуто сутність, види та значення запасів у діяльності сільськогосподарських підприємств, теоретичні основи організації обліку та контролю запасів на сільськогосподарських підприємствах, а також нормативно-правове регулювання організації обліку та контролю на сільськогосподарських підприємствах України.

Виробничі запаси – це активи, які:

- знаходяться на виробництві для подальшої реалізації продукції виробництва;
- зберігаються на складах підприємства для їх подальшої реалізації;
- використовуються в господарській діяльності при виробництві або при управлінні підприємства.

Виробничі запаси відіграють важливу роль для будь-якого виду господарської діяльності, особливо для сільськогосподарських підприємств. Бо запаси займають важливу частину у структурі майна підприємства і є важливою частиною активів таких підприємств. Процес будь-якого виробництва

неможливий у разі відсутності запасів або низького рівня забезпеченості підприємства матеріалами, сировиною, паливом, або іншими запасами, що необхідні у діяльності даного підприємства.

Класифікація відіграє важливу роль у достовірному та своєчасному оприбуткуванні та відображенні руху запасів в бухгалтерському обліку; контролю за наявністю запасів в місцях зберігання, за відповідністю витрат нормативам; формуванні достовірної оцінки запасів. Для зручності бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах виробничі запаси можна поділити на дев'ять груп.

Важливою умовою відповідного формування обліку запасів є точна оцінка останніх. На кожному етапі руху запаси, будь-то надходження, використання чи вибуття, оцінюються в бухгалтерському обліку. І така оцінка має бути дійсною та відображати реальну величину запасів в обліку. В Україні основні положення для оцінки виробничих запасів висвітлюються в НП(С)БО 9 "Запаси" та в Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку запасів № 2. За міжнародними стандартами, оцінка виробничих запасів здійснюється відповідно до МСБО 2 "Запаси".

На кожному підприємстві формування виробничих запасів має свої особливості, які залежать від продукції, що виробляється підприємством, від особливостей технологічного процесу виробництва, від специфіки умов постачання матеріалами, сировиною тощо. Організація бухгалтерського обліку, контролю за виробничими запасами на підприємстві повинна базуватися на підставі законодавчих та нормативних документів, в яких визначаються єдині правила ведення обліку, аудиту виробничих засобів та порядок відображення даних по них в фінансовій звітності підприємства.

Облік запасів на сільськогосподарському підприємстві має свої особливості ведення. Тому існує багато законодавчих документів, що регламентують порядок та методи відображення інформації про них в фінансовій звітності. Серед них Господарський, Земельний та Податковий кодекси України, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність», НП(С)БО 9 «Запаси», НП(С)БО 16 «Витрати».

Розгляд обліку виробничих запасів показує, що дане питання не втрачає своєї актуальності у сучасних економічних умовах.

У другому розділі роботи «Організація обліку, аналіз та контроль запасів сільськогосподарського підприємства» (на матеріалах ФГ «САД.М») наводиться фінансово-економічна характеристика фермерського господарства «САД.М», специфіка організаційної роботи бухгалтерської служби сільськогосподарського підприємства, визначено особливості організації бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю на підприємстві. Досліджено особливості організації обліку та внутрішнього контролю запасів фермерського господарства «САД.М» та проведено аналіз структури та динаміки виробничих запасів фермерського господарства «САД.М».

Базою дослідження є фермерське господарство «САД.М», яке є юридичною особою, що має всі необхідні атрибути для діяльності: круглу печатку, штампи для внутрішніх затверджень, фірмові бланки, окремий баланс, розрахунковий рахунок в банку в національній валюті України.

Дохід підприємства формується шляхом надходжень від господарської діяльності за вирахуванням матеріальних витрат, витрат на оплату праці та прирівняних до них затрат. З нього сплачуються проценти за кредитами, податки та інші бюджетні платежі. Чистий прибуток, що залишається після усіх вирахувань з доходу, використовується підприємством на власний розсуд.

Організацією бухгалтерського обліку у ФГ «САД.М» керує та відповідає голова фермерського господарства, який повинен забезпечувати постійність реєстрації господарчих процесів в первинних документах, аналітичних реєстрах, в фінансовій звітності впродовж законодавчо встановленого терміну.

Обліковий апарат підприємства становить 4 особи: Голова ФГ, Головний бухгалтер, бухгалтер, агроном, з обов'язками завідуючого складом.

Фермерське господарство «САД.М» використовує журнально-ордерну форму бухгалтерського обліку. Ключовим напрямом покращення обліку наявності та руху виробничих запасів є спрощення оформлення операцій, що стосуються оприбуткування та витрат матеріальних цінностей.

Враховуючи особливості діяльності підприємства можна стверджувати, що виробничі запаси виконують особливу функцію у його діяльності. Найбільшу питому вагу в структурі запасів ФГ «САД.М» займає готова продукція. Склад готової продукції постійно змінюється. Підприємство постійно аналізує попит споживачів і враховує необхідні зміни земель для різних видів зернових.

У цілому можна зазначити, що підприємство має стійкий фінансово-економічний стан, а попит на його продукцію є достатньо високим.

У третьому розділі роботи «Напрями удосконалення організації обліку та внутрішнього контролю запасів ФГ «САД.М»» визначено шляхи удосконалення організації обліку запасів ФГ «САД.М», проведення внутрішнього контролю запасів ФГ «САД.М» та запропоновано стратегічні напрями розвитку підприємства та підвищення ефективності його діяльності.

Однією з проблем сільськогосподарських підприємств є відсутність сучасного аналітичного обліку виробничих запасів. Побудова системи управління виробничими запасами, насамперед, залежить від сфери діяльності підприємства, виду продукції та типу виробництва, особливостей організаційного та технологічних процесів.

При формуванні системи управління витратами, основною задачею якої є забезпечення мінімізації витрат, тобто на збільшення прибутку, управлінський облік виробничих запасів з утворенням центрів фінансової відповідальності набуває більшого значення. Так показники спожитих ресурсів по кожному центру фінансової відповідальності створюють вартість виробленої продукції організації.

У більшості випадків під центром відповідальності розуміють структурний підрозділ, який здійснює облікову діяльність, на чолі якого стоїть керівник, що

безпосередньо контролює результати цієї діяльності і несе за неї відповідальність.

Для достовірного отримання контрольних показників в системі управлінського обліку використовується єдиний план рахунків зі структурою та відповідним рівнем деталізації. У роботі запропоновано деталізувати рахунок 20 «Виробничі запаси», що дозволяє використовувати накопичену на ньому інформацію для контролю витрат за статтями та елементами у межах центрів відповідальності.

Аналіз існуючої системи внутрішнього контролю обліку запасів на даному підприємстві виявив ряд недоліків у його організації. Для вдосконалення системи внутрішнього контролю запропоновано розробити «Положення про систему внутрішнього контролю» з визначенням процедур контролю за використанням виробничих запасів, впровадити планування потреби у запасах та розраховувати оптимальну партію поставки; контролювати рух запасів за центрами відповідальності.

ВИСНОВКИ

1. З'ясовано, що виробничі запаси є важливими ресурсами для підприємств, що належать до будь-якого виду господарської діяльності, особливо для сільськогосподарських підприємств. Запаси є активами, які:

- знаходяться на виробництві для подальшої реалізації продукції виробництва;
- зберігаються на складах підприємства для їх подальшої реалізації;
- використовуються в господарській діяльності при виробництві або при управлінні підприємством.

2. Встановлено, що організація обліку та контролю запасів на підприємстві передбачає:

- визначення особи, відповідальної за ведення бухгалтерського обліку запасів та затвердження її посадової інструкції;
- встановлення осіб, що ведуть первинний облік запасів;
- затвердження робочого плану рахунків підприємства з деталізацією рахунків для обліку запасів;
- ведення аналітичного обліку запасів;
- розкриття методики обліку запасів у обліковій політиці;
- визначення складу постійно діючої інвентаризаційної комісії та встановлення строків інвентаризації.

3. Зроблено висновки про те, що організація бухгалтерського обліку, контролю за виробничими запасами на підприємстві повинна базуватися на положеннях нормативно-правових актах, стандартах обліку, в яких визначаються єдині правила ведення обліку виробничих засобів та порядок відображення даних по них в фінансовій звітності підприємства.

4. З'ясовано, що обсяги реалізованої продукції ФГ «САД.М» у 2020 році збільшилися на 2238,8 тис. грн або на 30,5%, а у 2021 році на 824,9 тис. грн або на 8,62%. Також зростають інші операційні доходи з 114 тис. грн до 255 тис. грн. У 2020 році прибуток підприємства зріс на 84% і становив 2028,2 тис. грн., а в 2021 році вже 4695,6 тис. грн., що аж у 2 рази більше попереднього. В умовах нестабільності ринку в Україні, дана позитивна тенденція характеризує підприємство як ефективно функціонуюче.

5. Зазначено, що базою дослідження є фермерське господарство «САД.М», що було засноване 08.02.2011. Основними видами діяльності підприємства є:

- Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур;
- Розведення великої рогатої худоби молочних порід;
- Допоміжна діяльність у рослинництві;
- Лісопильне та стругальне виробництво;
- Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин;
- Оптова торгівля деревиною, будівельними матеріалами та санітарно-технічним обладнанням.

6. Встановлено, що за організацію бухгалтерського обліку у ФГ «САД.М» відповідає голова фермерського господарства, який повинен забезпечувати постійність реєстрації господарчих процесів в первинних документах, аналітичних реєстрах, в фінансовій звітності впродовж законодавчо встановленого терміну. Обліковий апарат підприємства становить 4 особи (голова ФГ, головний бухгалтер, бухгалтер, агроном, з обов'язками завідуючого складом). Фермерське господарство «САД.М» використовує журнально-ордерну форму бухгалтерського обліку, яка формується на основах накопичення даних з первинних документів в реєстри аналітичного та синтетичного обліків.

7. З'ясовано, що оцінка матеріальних запасів, методи їх вибуття у виробництво здійснюються різними методами, в залежності від виду діяльності підприємства. ФГ «САД.М», як і більшість сільськогосподарських підприємств, використовує метод середньозваженої собівартості (ФІФО), оскільки, запаси надходять у виробництво нерівномірно протягом року, відображаючи вплив сезонності на виробництво. Для покращення ефективності виконання завдань документообігу на підприємстві планують використовувати спеціальну програму, яка відображає господарські операції на рівні оперативного та бухгалтерського обліку. На підприємстві обрали програмне забезпечення BAS АГРО «Бухгалтерія», що розроблене спеціально для аграрних та сільськогосподарських підприємств.

8. Запропоновані шляхи удосконалення обліку виробничих запасів на ФГ «САД.М», серед них:

- вдосконалення класифікації виробничих запасів;
- орієнтування управлінського обліку на калькулювання собівартості продукції;
- інтеграція даних управлінського й фінансового обліку в єдину обліково-інформаційну систему;

- визначення центрів відповідальності витрат;
- здійснення комплексного контролю за витратами запасів у рамках окремих центрів відповідальності;
- відкриття аналітичних рахунків різних рівнів;
- використання накопиченої за субрахунками інформації для контролю за центрами відповідальності.

9. Визначено напрями удосконалення контролю за виробничими запасами:

- розробка «Положення про систему внутрішнього контролю» з визначенням процедур контролю за використанням виробничих запасів;
- планування потреби у запасах, розрахунок оптимальної партії поставки;
- контроль руху запасів за центрами відповідальності.

АНОТАЦІЯ

МАЛОФЕЙ І.І. «ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗ ТА КОНТРОЛЬ ЗАПАСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА» (НА МАТЕРІАЛАХ ФГ «САД.М»)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», освітньо-професійною програмою «Облік і оподаткування». – Національний університет «Чернігівська політехніка». – Чернігів. 2022.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю виробничих запасів підприємства, розробка практичних пропозицій щодо їх поліпшення, а також визначення напрямів вдосконалення ефективності діяльності ФГ «САД.М».

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглянуто сутність, види та значення запасів у діяльності сільськогосподарських підприємств, теоретичні основи організації обліку та контролю запасів на сільськогосподарських підприємствах, а також нормативно-правове регулювання організації обліку та контролю на сільськогосподарських підприємствах України.

У другому розділі кваліфікаційної роботи наводиться фінансово-економічна характеристика фермерського господарства «САД.М», характеристика організаційної роботи бухгалтерської служби сільськогосподарського підприємства, визначено особливості організації бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю на підприємстві. Досліджено особливості організації обліку та внутрішнього контролю запасів фермерського господарства «САД.М» та проведено аналіз структури та динаміки виробничих запасів фермерського господарства «САД.М».

У третьому розділі кваліфікаційної роботи визначено шляхи удосконалення організації обліку запасів ФГ «САД.М», проведення внутрішнього контролю запасів ФГ «САД.М» та запропоновано стратегічні напрями розвитку підприємства та підвищення ефективності його діяльності.

За результатами дослідження сформульовані відповідні пропозиції щодо удосконалення підходів до організації бухгалтерського обліку та контролю за використанням виробничих запасів.

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності ФГ «САД.М».

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ЗАПАСИ, ВИРОБНИЧІ ЗАПАСИ, ОБЛІК ЗАПАСІВ, ОЦІНКА ВИБУТТЯ ЗАПАСІВ, КОНТРОЛЬ ЗАПАСІВ, СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА.